

N:o 26.

Af herr **Å. H. Hammarskjöld**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t*
angående revision af kyrkolagen m. m.

Frågan om en revision af kyrkolagen har sedan lång tid tillbaka varit föremål för såväl Kungl. Maj:ts som Riksdagens och kyrkomötets uppmärksamhet. Och det är icke underligt, ty med den utveckling och förändring, som ägt rum på alla områden och icke minst i fråga om kyrkliga förhållanden och kyrkligt åskådningssätt, särskildt under det sist gångna seklet, är det naturligt, att en år 1686, således för 219 år sedan, stiftad och för den tiden passande kyrkolag skall i många och väsentliga stycken vara olämplig, delvis rent af otillämplig för nuvarande förhållanden. Följden har också blifvit den, att, då ingen allmän revision kunnat komma till stånd, omständigheternas makt framtvingat partiella ändringar, så att, såsom en talare vid 1903 års kyrkomöte yttrade, »af hela kyrkolagens 224 paragrafer är det endast halfva antalet som kvarstå något så när oförändrade, medan den andra hälften är antingen upphäfd eller i större eller mindre mån ändrad. För öfrigt består den oförändrade delen till stor del af pastoralteologi och i öfrigt af antikverade bestämmelser. Kyrkolagen, sådan den nu befinnes, är mera ett kulturhistoriskt minne än en lag, som i alla delar kan tillämpas i våra dagar.» Motionärerna i ämnet vid samma kyrkomöte ansågo, »att kyrkolagen, i sin helhet betraktad, verkar såsom en lagruin och icke såsom ett levande lagverk».

En redan 1824 af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté med uppdrag att granska svenska författningar framhöll i sitt den 8 april 1828 afgifna yttrande med styrka kyrkolagens otidsenlighet. Genom beslut den 27 december 1833 uppdrog Kungl. Maj:t med anledning häraf åt

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 10 Häft. (N:is 26—31). 1

kommittén att uppgöra förslag till kyrkolag och kyrkostadgar. Sådant förslag afgafs 1846, men ledde icke till någon påföljd. Sedan 1868 års kyrkomöte i underdånig skrifvelse den 3 oktober samma år, med afseende å behovet af gällande kyrkolags omarbetning, hos Kungl. Maj:t anhållit om en revision af den ecklesiastika rättegångsordningen och de prästerliga befodringslagarne, uppdrog Kungl. Maj:t den 5 januari 1869 åt en kommitté att besörja en revision af 1686 års kyrkolag, med föreskrift att göra början med befodringslagarne och rättegångsordningen. Kommitterades förslag afgafs den 2 oktober 1873 och hade till följd ny lagstiftning i samma ämnen.

Vid 1888 års riksdag väcktes motion att få till stånd en revision af kyrkolagen. Den afstyrktes af lagutskottet, som, under erkännande af att 1686 års kyrkolag i många afseende icke motsvarade nutidens förändrade förhållanden, dock ansåg det mera ändamålsenligt att fortgå på de partiella reformernas redan beträdda väg. Trots detta afstyrkande bifölls motionen af båda kamrarna, af Andra Kammaren utan votering. I den skrifvelse som Riksdagen med anledning häraf den 17 februari 1888 aflät, framhölls hurusom det vore obestriddigt, att 1686 års kyrkolag vore i många delar föråldrad. Hvarjehanda ändringar i densamma hade visserligen företagits, men ännu kvarstode såsom gällande stadganden, hvilka stode i så afgjord strid med vår tids rättsuppfattning, att tillämpning af desamma icke borde komma i fråga. Af det förslag till ny kyrkolag, som Kungl. Maj:t i anledning af det första kyrkomötets framställning låtit utarbета, hade visserligen delar blifvit för Riksdagen framlagda, men alltjämt kvarstode behovet af en fullständig ny kyrkolag och i samband med densamma stående kyrkliga stadganden. På grund häraf anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета dels ny kyrkolag, att till antagande af Riksdagen och allmänna kyrkomötet i sin tid framläggas, dels därpå grundade och i samband därmed stående kyrkliga stadganden.

Denna riksdagsskrifvelse hade till följd, att Kungl. Maj:t den 21 november 1890 uppdrog åt en kommitté att utarbета förslag till ändringar i kyrkolagen. Således var det denna gång icke fråga om förslag till en fullständigt ny kyrkolag, utan kommittén skulle sysselsätta sig endast med vissa delar af densamma. Kommitténs arbete resulterade i tre betänkanden, afgifna under loppet af åren 1891 och 1892 och innehållande många förslag, hvilka, där de icke redan vunnit sin lösning, helt visst kunna blifva af betydelse vid utarbetandet af en ny kyrkolag.

Vid 1903 års kyrkomöte återupptogs frågan om revision af kyrkolagen i en motion, som väcktes af representanten för Dalarne, lands-

höfdingen Fredrik Holmqvist, förutvarande expeditionschef i kungl. ecklesiastikdepartementet och i följd af denna verksamhet väl förtrogen både med kyrkolagen och dess brister. Kyrkolagsutskottet uttalade sig kraftigt för bifall till motionen, dock med reservation af ordföranden och vice ordföranden. Sedan utskottet återgifvit själfva motionen och anfört det hufvudsakliga ur Riksdagens år 1888 aflåtna och här ofvan i korthet relaterade skrifvelse, yttrar utskottet vidare: »Jämväl utskottet anser oförnekligt, att en fullständig revision af kyrkolagen är i hög grad behöfzig. I sin helhet mycket föråldrad, innesluter denna lag åtskilliga bestämmelser, hvilka, ehuru icke upphäfdade, numera icke kunna tillämpas. Beträffande många stadganden i densamma är det mycket svårt att afgöra, huruvida de skola anses som gällande rätt eller icke. Vissa delar af lagen afse ämnen, hvilka numera afgjort icke tillhöra detta slag af lagstiftning, exempelvis fattigvård och hospitalsväsande. Gränsen mellan den egentliga kyrkolagen och kyrkliga stadgar är ytterst sväfvande. Att ett viktigt lagverk befinner sig i ett sådant skick, synes ovillkorligen påkalla de lagstiftande myndigheternas ingripande. Oafsedt de praktiska olägenheter, som på grund däraf ständigt möta, måste det nämligen bidra till undergräfvande af aktningen för lag, om detta tillstånd får fortfara.

Utskottet kan ej heller ansluta sig till den uppfattning, hvilken såväl vid skilda tillfällen under frågans föregående behandling som ock inom utskottet blifvit uttalad, att man bättre befrämjar afhjälpan af kyrkolagens brister genom successiv omarbetning af olika delar i densamma. En revision af kyrkolagen i dess helhet utgör visserligen ett mycket omfattande och med stora svårigheter förenadt lagstiftningsarbete, men å andra sidan innebär en sådan lösning af frågan många och viktiga fördelar. En systematisk lag, hvars skilda delar stå i det rätta förhållandet till hvarandra och tillsammans bilda ett organiskt helt, åstadkommes lättare och bättre därigenom, att revision af hela lagen sker på en gång. Skulle det sedermera, hvilket man icke torde hafva någon anledning antaga, visa sig omöjligt att förena meningarna om lagförslaget i dess helhet, blir det äfven med hänsyn till de partiella reformerna af synnerligt gagn, att ett dylikt enhetligt lagförslag finnes utarbetadt, på grundvalen hvaraf framställningar om reformer i större eller mindre delar därefter kunna göras. Måhända skulle för öfrigt en fullständig ny kyrkolag vinna godkännande utan större svårighet än de partiella lagförslagen, hvilka icke heller visat sig lätta att genomföra. Den tidsutdräkt, som af revisionen skulle föranledas, torde icke behöfva blifva sådan, att den bör afskräcka från arbetets företagande.

En viss långsamhet är oskiljaktig från flertalet kyrkolagsreformer redan på grund af den långa tid, som förflyter mellan kyrkomötena. Utöfver de frågor, i hvilka det nu församlade kyrkomötet afgifver yttrande, kunna äfven de minsta ändringar i kyrkolag icke komma till stånd före nästa kyrkomöte, och om revisionen bedrifves med den skyndsamhet, som ämnets vikt kräfver, lär den möjligheten icke vara utesluten, att vid den tiden en ny kyrkolag kan vara utarbetad och föreläggas mötet.

Under återopande för öfrigt af hvad motionären anført, får utskottet alltså hemställa,

att kyrkomötet måtte, med bifall till motionen, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kan föranstalta om revision af gällande kyrkolag med dithörande författningar samt framlägga det förslag, till hvilket nämnda revision kan gifva anledning.»

Från diskussionen vid ärendets behandling i kyrkomötet må anmärkas en betydelsefull omständighet: alla, äfven motståndarne, »erkände obetingadt både nyttan och behovet af en fullständig revision af kyrkolagen». Såsom skäl för afslag anfördes hufvudsakligen, att det skulle möta alltför stora svårigheter att få en helt ny kyrkolag och att man därför borde nöja sig med partiella reformer. Pluraliteten var dock af annan mening, ty vid votering bifölls utskottets hemställan med 39 röster mot 16. Kyrkomötet har därmed för andra gången och med en tydlighet, som icke lämnar rum för något tvifvel, uttalat sig för det trängande behovet af en revision.

Denna kyrkomötets skrifvelse remitterades därefter till samtliga konsistorier i riket för afgifvande af yttrande. Af dessa är det endast ett, domkapitlet i Uppsala, som afstyrker. Domkapitlet anser visserligen, att det skulle vara en fördel att äga en ny lag, »som gjorde de rättvisaste grundsatser gällande med hänsyn till alla en ny tids förhållanden och i hvilken hvarje del stode i klart och innerligt organiskt samband med det hela och där hvarje särskildt stadgande genom sin tydlighet gafve ringa anledning till någon tvekan med afseende på tillämpningen. Domkapitlet måste dock anse utsikterna för åstadkommandet af en sådan lag vara ganska ringa i en tid, då så liten enighet råder med hänsyn till de viktigaste principerna.» Af denna orsak anser domkapitlet rådligast att ännu, till dess större enighet vunnits, fortgå på de partiella reformernas väg.

Af de öfriga konsistorierna finnas två, som »icke afstyrka» nådigt bifall till kyrkomötets framställning, nämligen hofkonsistorium och domkapitlet i Visby.

Alla de öfriga tillstyrka bifall, somliga »på det lifligaste», andra med starkt betonande af nödvändigheten af en fullständig revision.

Till de skäl för en revision, som i denna återblick på frågans historia blifvit framlagda, torde icke mycket behöfva tilläggas. Från 1828 och intill nu hafva alla, som yttrat sig i frågan, enstämmigt uttalat sig för behofvet af en revision, de flesta för en fullständig sådan, mindretalet för en partiell. Granskar man närmare skälen för yrkandet på en blott partiell revision, befinnas dessa nästan uteslutande hafva sin grund i misströstan om möjligheten att komma till enighet om en fullständig ny kyrkolag och farhågan att under tiden alla partiella reformkraf skola undanskjutas till en oviss framtid. Det synes dock, som om detta vore att gifva våra lagstiftande myndigheter ett alltför dåligt betyg. I Finland gällde från svenska tiden 1686 års kyrkolag, och likväl har där en ny kyrkolag blifvit antagen och är gällande sedan år 1868. Svårigen kunna väl förhållandena i Finland sägas hafva varit gynnsammare för ett reformerande lagstiftningsarbete än i Sverige.

Beträffande åter farhågan att alla partiella reformkraf skulle undanskjutas under den tid revisionsarbetet varar, kan ett sådant skäl visserligen hafva ett sken af berättigande, men — såsom redan af sista kyrkomötets uttalats — det har icke heller visat sig lätt att åstadkomma partiella reformer och det är ingalunda osannolikt, att en fullständig revision skulle mottagas med större välvilja just därför, att man då finge ett enhetligt verk med inre organiskt sammanhang.

I den öfvertygelsen att hvad Riksdagen år 1888 yttrade om behofvet af en ny kyrkolag fortfarande äger giltighet, och i ändamål att, om möjligt, påskynda en lagrevision, får jag alltså hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kan föranstalta om revision af gällande kyrkolag med dithörande författningar samt framlägga det förslag, till hvilket nämnde revision kan gifva anledning.

Stockholm den 24 januari 1905.

Hugo Hammar skjöld.